

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

22/30

Maastricht De Pottenberg

Een wederopbouwgebied
van nationaal belang

“De natuurlijke geaccidenteerdheid van het gebied waarover het plan De Pottenberg zich uitstrekt noopt tot realisatie van een stedenbouwkundige structuur, welke zoveel mogelijk zal harmoniëren met de glooiingen van het terrein.”

F.C.J. Dingemans, plantoelichting
Uitbreidingsplan De Pottenberg, 1957

Foto Regionaal Historisch Centrum Limburg

“Pottenberg heeft nog steeds een sterke en duidelijke bebouwings- en verkeersstructuur, met een consequente samenhang tussen architectuur en stedenbouw, veel groen en contact met het landschap en goede verbindingen”

Uit: Ambitiedocument Ontwikkeling Pottenberg /
winkelcentrum Brusselse Poort

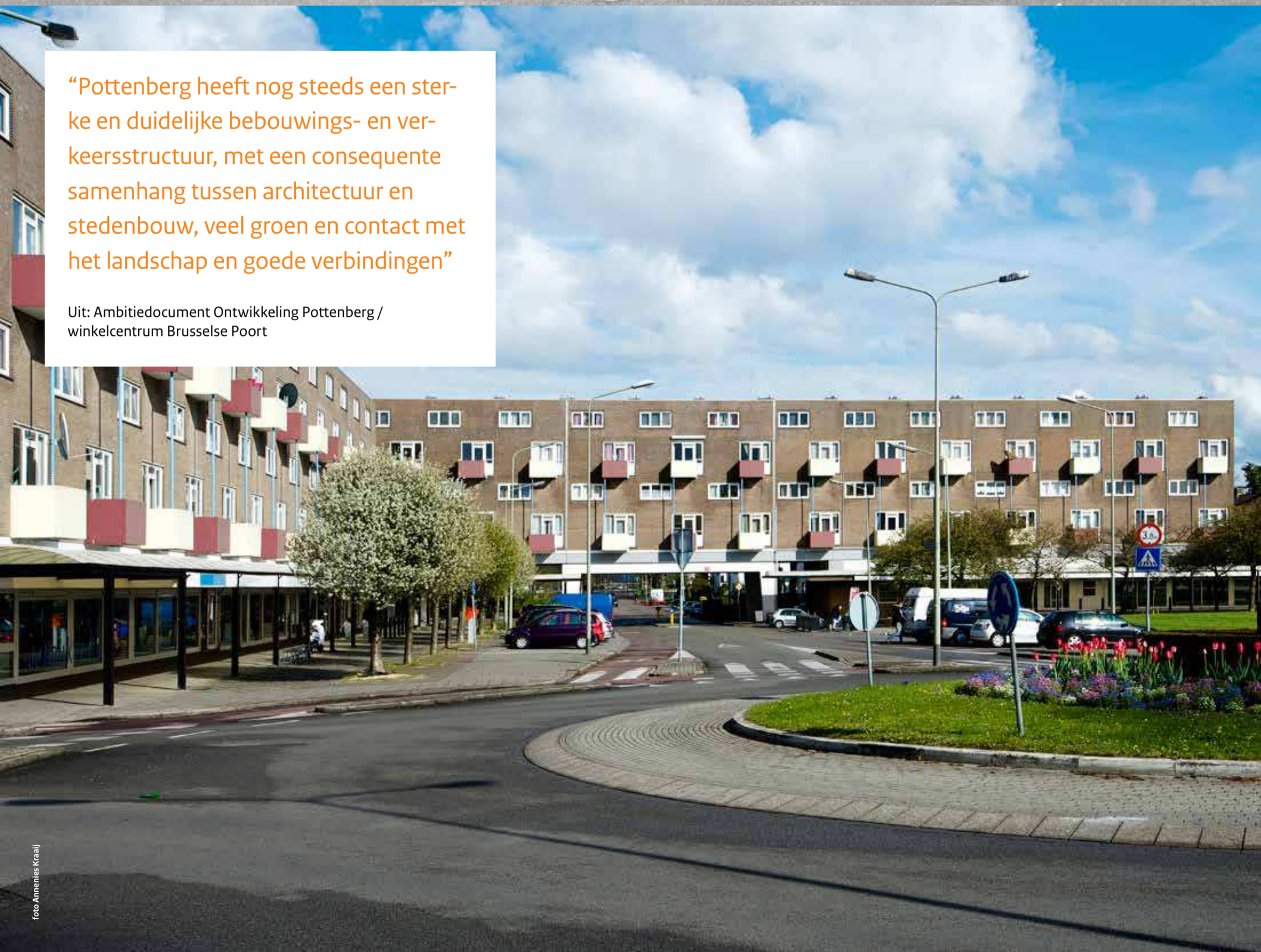

Foto Annettes Kraaij

Wederopbouwperiode

Wie de kaart van Nederland van eind jaren dertig vergelijkt met die van eind jaren zestig ziet grote veranderingen. Het aanzicht en de inrichting van steden, dorpen en landelijke gebieden zijn ingrijpend veranderd. De Tweede Wereldoorlog richtte zware verwoestingen aan. De gebouwen en infrastructuur in honderden dorpen en steden lagen in puin of raakten zwaar beschadigd. Al tijdens de oorlog begon een centraal geleide rijksdienst met het herstel van de oorlogsschade en de wederopbouw. Dit was niet de enige ruimtelijke opgave waar de overheid voor stond tijdens de wederopbouwperiode. Voor de oorlog leefden al andere grote wensen die nog niet vervuld waren zoals de uitbreiding en vernieuwing van steden en de modernisering van het platteland.

De wederopbouw was ook een periode van optimisme en modernisering. Nieuwe materialen en verkavelingspatronen deden hun intrede, evenals een nieuwe wijkopbouw met veel groen. Het motto van de stad werd licht, lucht en ruimte. Daarnaast kwamen er steeds meer auto's waar rekening mee gehouden moest worden in de plannen.

Selectie van 30 wederopbouwgebieden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. In deze periode is een groot deel van Nederland opnieuw ingericht. Dat gebeurde op een totaal andere manier dan vóór de oorlog. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd. De gebieden worden beschouwd als toonbeelden van de wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. De Rijksdienst heeft de gebieden in drie gebiedstypen ingedeeld: de wederopbouwkeren (de herstelde oorlogsschade), de naoorlogse woonwijken (de planmatige, stedelijke uitbreidingswijken) en de landelijke gebieden (agrarische ruilverkavelings- en landinrichtingsgebieden).

De rol van het Rijk en de gemeenten

De selectie als één van de 30 wederopbouwgebieden zorgt in de eerste plaats vooral voor meer aandacht en waardering. Het Rijk heeft ervoor gekozen deze gebieden niet als rijksbeschermd gezichten aan te wijzen. De uitdaging voor de gemeente en haar bewoners is om een manier te vinden waarop nieuwe ontwikkelingen en behoud van het karakter van de wijk samen kunnen gaan.

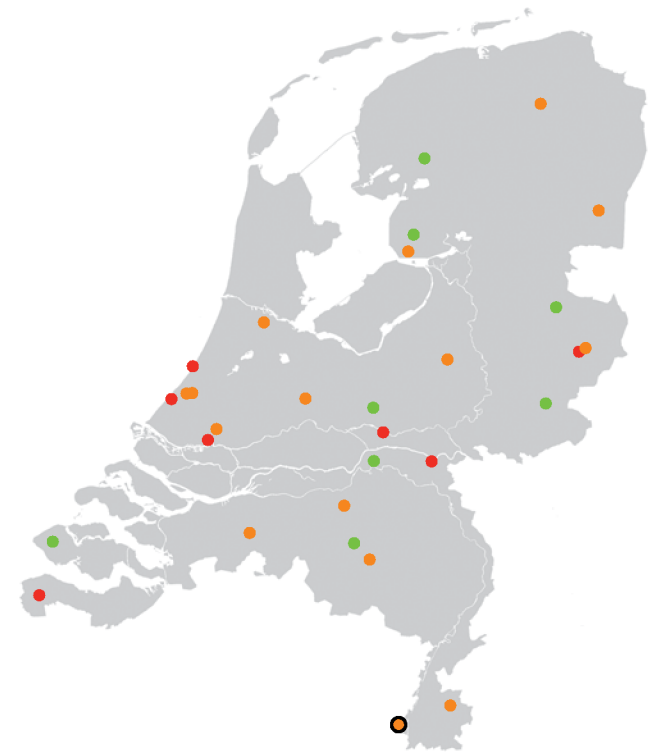
Wederopbouw is één van de vijf prioriteiten uit de rijksnota Visie erfgoed en ruimte. Kiezen voor karakter (VER). Deze nota beschrijft hoe het Rijk een rol ziet voor het cultureel erfgoed in de ruimtelijke ordening. Ook wordt geschetst op welke manier publieke en private partijen rondom cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening zouden moeten samenwerken. Het Rijk wil stimuleren dat de bijzondere eigenschappen, de kwaliteiten van de wederopbouwgebieden, ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Om dat te bereiken wil het Rijk (bestuurlijke) afspraken maken met de betrokken gemeenten.

Naoorlogse woonwijken

De bouw van deze uitbreidingswijken kwam na de oorlog op gang om het tekort aan woningen op te vangen. Kenmerkend is dat het vaak gaat om grootschalige uitbreidingen met seriematige of herhaalde bouwblokken: veel rijtjeswoningen en gestapelde meergezinswoningen. De wijken zijn ruim opgezet en hebben een groen karakter. Ze kennen vaak eigen voorzieningen op loopafstand bij elkaar: winkels, scholen, kerken en gezondheidszorg. Dit in tegenstelling tot veel vooroorlogse buurten met gesloten bouwblokken in smalle straten met een winkeltje op de hoek en weinig groen. De Pottenberg is een goed voorbeeld van een naoorlogse wijk waarbij op fraaie wijze gebruik is gemaakt van het bodemreliëf.

30 wederopbouwgebieden

- Wederopbouwkeren
- Naoorlogse woonwijken
- Landelijke gebieden
- Maastricht De Pottenberg

Wederopbouwkeren

01. Hengelo binnenstad
02. Katwijk aan Zee Boulevardzone
03. Den Haag Atlantikwallzone Kijkduin-Zorgvliet
04. Rhenen binnenstad
05. Rotterdam oostelijke binnenstad
06. Nijmegen binnenstad
07. Oostburg

Naoorlogse woonwijken

08. Groningen De Wijert-Noord
09. Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

11. Amsterdam Westelijke Tuinsteden
12. Hengelo Klein Driene I en II
13. Apeldoorn Kerschoten
14. Den Haag Mariahoeve
15. Leidschendam-Voorburg De Heuvel Prinsenhof
16. Utrecht De Halve Maan
17. Rotterdam Ommoord
18. Den Bosch Plan Zuid/De Pettelaar
19. Breda De Heuvel
20. Eindhoven 't Hool
21. Heerlen Vrieheide
22. Maastricht De Pottenberg

Landelijke gebieden

23. Skarsterlân Haskerveenpolder
24. Noordoostpolder
25. Vriezenveen
26. Berkelland Beltrum I
27. De Groep en omgeving
28. Maas en Waal-West
29. Veere Walcheren
30. Boxtel en Best De Scheeken

Atlas van de wederopbouw in Nederland

De atlas biedt een overzicht van de 30 geselecteerde wederopbouwgebieden en vertelt het verhaal van de ruimtelijke ordening in Nederland aan de hand van een aantal essays.

ISBN 978-94-6208-092-8

De Pottenberg is één van de dertig door het Rijk geselecteerde naoorlogse gebieden met een bijzondere cultuurhistorische betekenis. De gebieden tonen samen het tijdperk van de wederopbouw.

Meer informatie:

- *Stedenbouwkundige karakteristiek t.v.b. MPE Maastricht*, Franz Ziegler, 2010
- *F.C.J. Dingemans 1905-1961 Stadsarchitect van Maastricht, 1905-1961*, Joosje van Geest, 2012
- *Kiezen voor karakter. De groene ruimte van Pottenberg*, Jacqueline Verhees en Joosje van Geest, 2015

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE ondersteunt gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van plannen die het karakter van de wederopbouwgebieden voor de toekomst behouden. De RCE vindt het belangrijk dat specifieke kennis over de wederopbouwperiode ontwikkeld wordt en beschikbaar komt. Het kennisplatform wederopbouwgebieden vervult hierin een centrale rol.

Zie ook: www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/wederopbouw

Maastricht

De Pottenberg

Samen met Caberg en Malpertuis maakt De Pottenberg deel uit van een reeks van waaierachtige parochiewijken in het westen van Maastricht. De parochiewijken zijn van elkaar gescheiden door brede groenstroken. Ze zijn ontworpen door stadsarchitect Frans Dingemans.

Door het annexeren van gebieden aan weerszijden van de Maas wist Maastricht in 1920 het grondgebied te verzesvoudigen. Aan het begin van de oorlog lag er al een aantal uitbreidingsplannen op hoofdlijnen. Pas na de oorlog kwam het tot uitvoering. Dingemans was als stadsarchitect verantwoordelijk voor het ontwerpen van de naoorlogse woonwijken waaronder De Pottenberg. Landschapsarchitect Jan Vallen was verantwoordelijk voor het ontwerp van de groenaanleg in de wijk.

Het is een ruim opgezette wijk met eigen voorzieningen en een kerk als oriëntatiepunt. Gezien het gevarieerde woningaanbod bood de wijk ruimte aan allerlei soorten gezinnen. Zo'n zeventig procent bestaat uit eengezinswoningen. Verder zijn het appartementengebouwen met drie of vier woonlagen. De wijk telt 1.300 woningen en is nog grotendeels in de oorspronkelijke staat.

Glooiend karakter

De naam van de wijk verwijst net als een aantal straatnamen naar de keramische industrie die een belangrijke rol heeft gespeeld in de economische ontwikkeling van Maastricht. Pottenberg ligt in het westen van de stad ten zuiden van de Via Regia, op een van de uitlopers van de Dousberg. In zijn ontwerp heeft Dingemans gebruik gemaakt van het glooiende karakter van het gebied. Vooral in de centrale wig tussen de Opalinestraat en de Roemerstraat is het oplopend reliëf goed merkbaar. De trappartijen voor de portieken worden richting de Dousberg steeds lager en korter. Het centrale Terra Cottaplein is verdeeld in een hoog gelegen deel, waar de Christus Hemelvaartkerk (architect A.F. Brenninkmeyer) staat, en een lager deel. Hieraan ligt het Poortgebouw, een woonwinkelcomplex met een poort waar de Terra Nigrasstraat onderdoor loopt. Het plein wordt afgeschermd door de Mammoetflat. Beide gebouwen zijn ontworpen door J.A.M. Kurvers.

De gemeente Maastricht en de woningcorporaties zijn samen met alle betrokken partijen bezig met een meerjarentraject om de wijk sociaal en economisch te versterken en ruimtelijk te vernieuwen.

- 1 Beeld van "t Pottemenneke" (O. Lochschmidt, 1970) op de rotonde Terracottalaan-Potteriestraat
- 2 Galerijflat met onderdoorgang Terra Cottaplein
- 3 De Mammoetflat aan de Potteriestraat
- 4 Christus Hemelvaartkerk
- 5 Collectieve achtertuinen aan de Terra Cottalaan

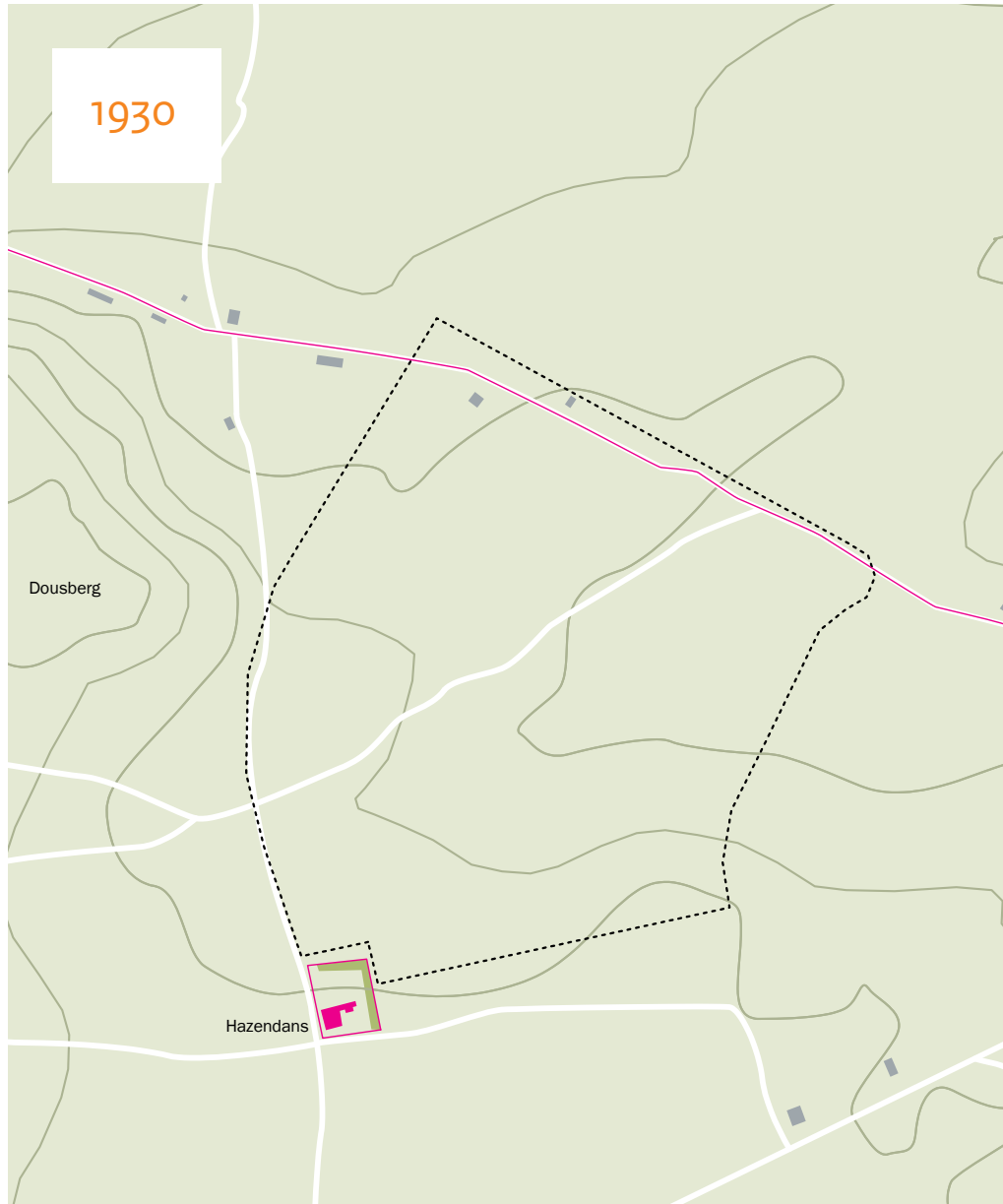
- 6 Portieketagewoningen onder zadeldak aan de Potteriestraat
- 7 De eerste steenlegging van de Christus Hemelvaartkerk op 5 mei 1964 door de Roermondse Bisschop Petrus Moors
- 8 Voetpadenstelsel langs bomencarré en Mammoetflat

Colofon

Tekst Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Grafisch ontwerp En-publique.nl / Kaarten Must / Foto cover Martien Coppens, Nederlands Fotomuseum

1930

2010

